

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO’QON DAVLAT UNIVERSITETI**

**“Tasdiqlayman”
Qo’qon davlat universiteti
Rektori D.Sh.Xodjayeva
“29” avgust 2025-yil**

**“YUQORI LAB VA TANGLAYNING TUG’MA KEMTIKLARIDA
LOGOPEDIK REABLITATSIYA”
FANINING O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000 – Ta’lim
Magistratura mutaxassisligi:	70110301 – Maxsus pedagogika,defektologiya(Logopediya)

Qo’qon – 2025

Fan/modul kodi YLTTKLR1405		O‘quv yili 2027-2028	Semestr 4	Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)		Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Yuqori lab va tanglay kemptiklarida logopedik reabilitatsiya	60		90	150
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o‘qitishdan maqsadi – Logopedik yordamni tashkil etish tizimi davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida, umumta’lim maktablari qoshida logopedik punktlarni, sog‘liqni saqlash tizimida logopedik yordamni tashkil etish, ushbu muassasalarda korrenksion-ta’lim metodlari asosida korreksion-logopedik jarayonni tashkil etish masalalarini qamrab oladi. Fanning vazifasi – nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, alohida yordamga muhtoj bolalarni umumta’lim maktablariga jalb qilishning mazmun va mohiyatini bilish, ularni hayotda o‘z o‘rnini topishga o‘rgatish, inklyuziv ta’lim mohiyati va ta’moyillarini ochib berish. II. Nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-Mavzu. Rinolaliyani o‘rganish tarixi. Inklyuziv ta’lim kursining maqsadi va vazifalari, inklyuziv ta’limning mohiyati, inklyuziv ta’limning tamoyillari, inkklyuziv ta’lim madaniyati. Inklyuziv ta’limga bo‘lgan extiyojlar va uning sabablari haqida tushuncha berish. 2-Mavzu. Rinolaliya shakllarining alohida belgilari va ularni farqlash Nutq kamchiligiga ega bo‘lgan bolalarda ta’lim va tarbiyani tashkil etish xususiyatlari Logoped va tarbiyachi mashg‘ulotlarini rejalashtirilishidagi bog‘liqligi. Maxsus maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalarni saralash, guruhlarni tashkil etish.Tibbiy – pedagogikkomissiya ishi. 3-Mavzu. Rinolaliyada nutqning o‘ziga hos xususiyatlari Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida logopedik punktlarning maqsad va				

vazifalari. Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida logopedik punktlarning ishini tashkil etish. Logopedik punktlarda ish vaqtini taqsimlash, logopedik xonani jihozlash.

4- Mavzu: Operatsiyagacha va operatsiyadan keyin olib boriladigan logopedik ish metodikasi

Logopunktlarda yuritiladigan hujjatlar. Ota-onalar va tarbiyachilar bilan olib boriladigan ishlar. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining logopunktlariga qabul qilingan bolalar ota-onalari bilan olib boriladigan ishlar.

5-Mavzu. Rinolaliyada tovushlarni nutqqa qoyishning o'ziga xos xususiyatlari. Bolalarning og'zaki nutqini tekshirishni tashkil etish. Logopedik tekshiruv jurnali. Nutq kartasi. Bolalar nutqini leksik, grammatik, talaffuz tomonlarini tekshirish.

6-Mavzu. Rinolaliyada ovoz buzilishi va uni korrektsiyalash.

Umumta'lim maktablari qoshidagi logopedik punktlarni tashkil etish. Ularning maqsad va vazifalari. Logopedning ish vaqtini tashkil etish. O'quvchilarning yozma va og'zaki nutqini tekshirishga ajratilgan vaqt taqsimoti. Maktab ta'limi davomida logoped – o'qituvchi ish vaqtining taqsimoti. Logoped o'qituvchining iyun oyidagi ishlari.

7-Mavzu. Lab va tanglay kemtiklarni vujudga kelish sabablari

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasalari mudirasi, tarbiyachi, psixolog va defektologlarning vazifalari. Ota -onalar bilan ishlash. Mashg'ulotlarni tashkil etish va ularga qo'yiladigan talablar, shart-sharoitlar.

8-Mavzu. Inklyuziv ta'lim maktablarda lab va tanglay kemtikliklari bilan ishlar

Logopedning metodik ishlari. Logopedning boshlang'ich sinf o'qituvchisi bilan aloqasi. Maktab logopedining maktabgacha ta'lim tashkilotlari logopedlari bilan aloqasi. Maktab logopedining ota-onalar bilan aloqasi. Logopedik hujjatlar va ularni yuritish.

9-Mavzu. Lab va tanglay kemtikliklarida tovushlar talaffuzi ustida ishlash

Inklyuziv ta'lim bo'yicha mahall va maktab jamoasiga tushunchalarni rivojlantirish ishlarini tashkil qilish. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktab direktori, o'qituvchilari, psixolog va defektologlarning vazifalari

10-Mavzu. Inklyuziv sinflarda logopedik ishlar

Respublikada inklyuziv ta'limning tarixi, respublikada inklyuziv ta'lim bo'yicha qabul qilinayotgan qonun va qarorlar. Respublikada inklyuziv ta'lim bo'yicha olib borilayotgan ishlar. 2020-2025 yillarda xalq ta'limi tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi va uni 2020-2021 yillarda amalga oshirish

bo'yicha "yo'l xaritasi". SHaharlarda va Toshkent shahrining tumanlarida joylashgan bittadan maktablarda inklyuziv ta'lim joriy qilinishi

11- Mavzu. Tug'ma lab va tanglay kemtikliklarida massajlar

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasalari mudirasi, tarbiyachi, psixolog va defektologlarning vazifalari. Ota -onalar bilan ishlash. Mashg'ulotlarni tashkil etish va ularga qo'yiladigan talablar, shart-sharoitlar.

12-Mavzu. Og'ir nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalar bilan logopedik ishlar

Imkoniyati cheklangan bolalarni hususiyatlarini, nogironligini e'tiborga olgan holda individual dasturlarini tuzishga o'rgatish, metodik va didaktik ta'minotini tayyorlash usullari.

13- Lab va tanglay kemtiklarida nutqning buzilishi

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPK ning maqsad, vazifalari, bolalarni saralash metodikalari.TPPK a'zolari, vazifalari.

14- Mavzu. Lab va tanglay kemtiklarida nutqni korreksiyalash

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etishda TPPK ning maqsad, vazifalari, bolalarni saralash metodikalari.TPPK a'zolari, vazifalari.

15-Mavzu. Lab va tanglay kemtiklarida tovushlar talaffuzi ustida ishlar olib borishni rejalashtirish

Imkoniyati cheklangan bolalarni hususiyatlarini, nogironligini e'tiborga olgan holda individual dasturlarini tuzishga o'rgatish, metodik va didaktik ta'minotini tayyorlash usullari.

III. Amaliy mashg'ulotlar buyicha ko'rsatma va tavsiyalar

amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalarga mo'ljallangan maxsus maktabgacha ta'lim tashkilotlari.
2. **Rinolaliyaning nomoyon bo'lish shakllari**
3. Ochiq rinolaliyada nutqning o'ziga xosligi
4. Ochiq rinolaliyada davolovchi pedagogik ishlar.
5. Nutqi to'liq rivojlanmagan bolalar guruhi ish faoliyatini o'rganish
6. Operatsiya bosqichi.
7. Yopiq rinolaliyaning nomoyon bo'lishi
8. Maktab yoshidagi bolalarga logopedik yordamni tashkil etish.

9. Logopedik punktlarda logoped hujjatlari bilan tanishish va tahlil etish.
10. Umumta'lim maktablarda logopedik yordamni tashkil etish.
11. Og'ir nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarga mo'ljallangan maktablar.
12. Sog'liqni saqlash tizimida logopedik yordam.
13. Inklyuziv sinflarda profilaktik ishlar
14. Inklyuziv ta'lim jarayonida sinf o'qituvchilar ishlari
15. O'quvchilarning tibbiy-pedagogik hujjatlarini o'rganish va tahlil etish.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- esse – dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqid, publitsistik va boshqa janrlarda yozma bayon qilish;
 - dokladlar tayyorlash;
 - kurs ishi yozish;
 - konspekt yozish;
 - glossariy tuzish;
 - individual va guruhliy o'quv loyihasi;
 - keys-topshiriqlarini bajarish;
 - mavzuli portfoliolar tuzish;
 - manbaalar bilan ishlash;
 - infografika tuzish;
 - darslarning metodik ishlanmalarini tayyorlash;
 - darsdan tashqari mashg'ulotlar ishlanmalarini tayyorlash;
- ta'lim yo'nalishi(mutaxassislik)ning xususiyatidan kelib chiqqan holda mustaqil ishlarning boshqa turlaridan foydalanish mumkin.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Tug'ma yuz va tanglay yoriqlari: sabablari, turlari va tasnifi
2. Yuqori lab va tanglay yoriqlari bilan tug'ilgan bolalarda nutq rivojlanishining xususiyatlari
3. Ortopedik, jarrohlik va logopedik yondashuvlar: integratsiyalashgan yondashuv
4. Nutq apparatining anatomik va fiziologik buzilishlari: lab-tanglay yoriqlari misolida

	5. Tanglay yoriqlari bo'lgan bolalarda dislaliya va rinolaliya 6. Yuqori lab va tanglay yoriqlari bo'lgan bolalarda tovush ishlab chiqish bosqichlari 7. Rinolaliya bilan ishlash usullari va korreksion mashqlar 8. Operatsiyadan oldingi va keyingi davrda logopedik yondashuvlar 9. Tanglay yoriqlari bo'lgan bolalarda artikulyatsion gimnastika 10. Nutq nafasini rivojlantirish va ovoz tebranishini sozlash metodlari 11. Tanglay yoriqlari bo'lgan bolalarda ijtimoiy moslashuv va psixologik qo'llab-quvvatlash 12. Ota-onalar bilan ishlash: maslahatlar, treninglar va uy mashg'ulotlari 13. Logopedik ishda pedagogik yondashuvlar va individual ta'lim rejaları 14. Maktabgacha yoshdagi bolalarda logopedik ishni rejalashtirish 15. Nutq buzilishlarini erta aniqlash va oldini olish choralari 16. Multimediya vositalari yordamida logopedik mashg'ulotlar 17. Tanglay yoriqlari bo'lgan bolalar uchun logopedik mobil ilovalar 18. Masofaviy logopediya: imkoniyatlar va cheklovlar 19. Interaktiv o'yinlar yordamida nutqni rivojlantirish texnikalari 20. Logopedik ishda zamonaviy diagnostik texnologiyalar Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	VI. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak: • xalq ta'lim tizimida inklyuziv ta'limga bo'lgan extiyoj, inklyuziv ta'lim va xalqaro xuquqlar, inklyuziv ta'limni amaliyotga joriy qilish borasidagi xuquqiy me'yoriy hujjatlar, inklyuziv ta'lim tizimida kadrlarni tayyorlash xaqida tasavvurga ega bo'lishi; (bilim) • bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Ta'lim to'g'risidagi qonun, Ta'lim hamma uchun reja harakat dasturi, alohida yordamga muhtoj bolalarni o'z sog'lom tengdoshlari bilan umumta'lim tizimida ta'lim olish jarayoni va tamoyillarini tahlil etish va imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga kiritish (saralash) metodikasi, inklyuziv ta'lim jarayonida rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni o'ziga xos xususiyatlarini o'zlashtirish, inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv uslubi materiallarni ishlab chiqish, inklyuziv ta'limni joriy qilishda jahon tajribasini, inklyuziv ta'limning zamonaviy yutuqlarini tahlil etish bo'yicha ko'nikmalariga ega bo'lishi;

	talaba alohida yordamga muhtoj bo'lgan bolalarga korreksion yordam berish, inklyuziv ta'limni tashkil etish va olib borish, inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv reja va dasturlarni bola imkoniyatiga moslashtirish, imkoniyatlari cheklangan bolalarni xususiyatlarini inobatga olib, individual dasturlar tuza bilish, bolalarni imkoniyatlarini e'tiborga olgan holda informatsion va pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishni tashkil etish malakalariga ega bo'lishi kerak.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, ijod qilish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha amaliy ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. M.Ayupova "Logopediya" O'zbekiston milliy faylasuflar jamiyati - Toshkent 2013y. Qo'shimcha adabiyotlar 2. Muminova L.R. Inklyuziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari. Monografiya. T., 2018. 3. Nazarova D.A. Inklyuziv ta'lim muassasalarida zaif eshituvchi bolalar ta'lim-tarbiyasini tashkil etish texnologiyalari. Monografiya. Toshkent-2020. 4. Muminova L.R. Inklyuziv ta'lim. Dastur. T., 2014
7.	Qo'qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashning 2025 yil " 29" avgustdagi qarori bilan tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun ma'sullar va dastur mualliflari: M.Maxmudova - Qo'qon DU«Maxsus pedagogika» kafedrası dotsenti, p.f.b.f.d. (PhD).
9.	Taqrizchilar: X.Akramova – Jizzax DPI Maxsus pedagogika kafedrası mudiri PhD

